

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio LXVII. De iniustia iudicis in iudicando.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

Super Quaestione sexagesima septima Articulum primum.

In art. 1. q. 57. circa responsionem ad secundum. dubium triplex occurrit, propter id quod dicitur, quod Leo Papa subiecit se iudicio Imperatoris. Primum est, quae & quali potestate Imperator iudicare poterat...

QVAESTIO LXVII.

De vitijs oppositis commutativae iustitiae, in quatuor articulis divisae.

INDE considerandum est de vitijs oppositis commutativae iustitiae, quae consistit in verbis, in quibus laeditur proximus. Et primum, de his, quae pertinent ad iudicium. Secundum, de documentis verborum, quae sunt extra iudicium.

Circa primum quinque consideranda occurrunt. Primum quidem de iniustitia iudicis in iudicando. Secundum, de iniustitia accusatoris in accusando. Tertium, de iniustitia ex parte rei in sua defensione. Quartum, de iniustitia testis in testificando. Quintum, de iniustitia advocati in patrocinando.

Circa primum quaeruntur quatuor.

Primum, Vtrum aliquis possit iudicare eum, qui non est sibi subiectus.

Secundum dubium est, An Papa possit se subijcere in omnibus ad se spectantibus iudicio alicuius, aut aliquorum, in aliquibus tantum. Et est ratio dubij, quia auctor hic indistincte dicit, ubi quod potest se subijcere: & in Decretis 2. q. 6. cano. Nos, si, Leo Quartus, de quo est sermo, subiecit se iudicio Imperatoris in criminalibus, scilicet in crimine iniustitiae, & uniuersaliter in omnibus, quae essent discutienda.

In oppositum autem est quorundam sententia, dicentium conclusionem S. Thomae in 4. sentent. distincti. 19. & Alberti Magni, & S. Bonaventurae, & Ricardi de Media villa esse, quod Papa non potest se subijcere in personalibus, seu in criminalibus alicui in foro iudiciali.

Tertium dubium est, An Papa subijcens se alteri in foro iudiciali in his, in quibus potest se subijcere, sic se subijcere intellegat, ut spontanea a principio subiectio transeat in necessitatem. Et est ratio dubij, quia si non transit in necessitatem, sed fit semper in libertate eius parere, & non parere iudicanti, sequitur quod non fuerit in veritate subditus ipsi quod ad hoc, & quod iudex non fuerit in veritate iudex, utpote non habens vim coactiuam, quae in littera patet, est necessaria iudici. Si vero transit in necessitatem, sequitur quod potestas Papae non sit maior potestate illius iudicis. Et tenet sequela, quia si remaneret potestas Papae maior illa, sic fieri alius, posset renouare illam, & derogare illi, si quis alius inferioribus potestatibus, & eripere, & liberare seipsum ab illa, ac per hoc non transisset in necessitatem, sed in sua remaneret potestate parere, & non parere, tollere, & non tollere potestatem illam, & gesta per illam.

Ad primum dubium dicitur, quod cum potestas iudicis, ut in littera dicitur, sit aut ordinaria, aut per commissionem: & in proposito constat, quod iudex non possit ordinaria potestate iudicare Papam, conueniens est, quod potestas ista per commissionem est accepta. Et quia nullus alter dat hanc potestatem, nisi ipsemet Papa sponte se subijcens, sequitur quod potestas ista est per commissionem a Papa. Et quia Papa non potest dare potestatem maiorem sua, ut patet, nec aequalem suam, quia oportet potestatem datam a Papa dependere ab ipso, ut effectum a causa, ita quod oppositum implicat contradictionem (esset enim a Papa, & non esset a Papa, ut patet) & constat, quod potestas dependens ab alia potestate, est minor illa a qua dependet, conueniens est, quod potestas huiusmodi iudicis & est a Papa, & est minor potestate Papae.

Ad utramque autem obiectionem in contrarium, scilicet, quia sequeretur quod non haberet vim coactiuam, & quod non esset superior ipse iudex, vna & eadem responsione dicitur, quod haec conueniunt dupliciter. scilicet simpliciter, vel secundum quid. Et quod iudicare eum, qui non est sibi subditus.

Alex huiusmodi non est simpliciter superior Papa, sed est secundum quid superior eo, quatenus, scilicet, ad hanc sententiam. Et similiter dicitur iudex non habet vim coactiuam simpliciter respectu Papae, sed habet coactiuam secundum quid respectu eiusdem, quantum, scilicet, spectat ad hanc sententiam, sicut arbitri habent vim coactiuam, quantum ad id, quod eorum arbitrio creditum est.

Ad secundum dubium dicitur, quod & Papam posse se subijcere in foro iudiciali in quibusdam, ex hac auctoritate litterarum constat. Ex allegato text. Decret. 2. q. 7. Nos, si incompetenter. ubi Papa manifeste subdit iudicio nunciatorum Imperatoris se de propriis actionibus, An iuste, vel iniuste, &c. ut clarè patet ibi. Et Papam non posse se subijcere in foro iudiciali alicuius iudicio in quibusdam, constat etiam ex auctoritate in 4. sentent. distincti. 19. q. 1. artic. 3. q. vltim. ad tertium, ubi dicitur. Sicut nullus potest in seipsum sententiam dare excommunicationis, ita nec alteri committere se excommunicare. Et eiusdem sententiae est Ricardus in quarto distincti. 18. artic. 5. quaestio. 1. ad secundum. Et Petrus de Palude in eiusdem distinctio. quaestio. 2. Quare autem in quibusdam sic, in quibusdam non: & quae sunt in quibus potest, quae autem in quibus non potest se subijcere, videndum restat. Et si diligenter perpectum fuerit, apparebit quod in omnibus, quae Papa potest per seipsum iudicare, potest se alteri subijcere: & quod in nullo potest se alteri subijcere, quod per ipsum iudicare non potest. Manifestatur autem quod dicimus primo ex ratione, quia constat, quod omnia, quae pertinent ad potestatem iurisdictionis, possunt alteri committi: & ad nihil potest se extendere potestas delegata, quod non claudatur sub obiecto potestatis committentis. Deinde ex communitate accidentibus, & dictis Doctorem. Nam ex eo, quod non potest se subijcere alicui in aliquo, quod non potest per seipsum, sequitur quod non possit committere alicui, quod ipsum possit excommunicare, deponere, suspendere, & huiusmodi: haec namque non potest per seipsum facere. Ex eo vero, quod causas inter sedem Apostolicam, & quemcumque alium potest per seipsum iudicare, potest etiam per alium iudicare. Et rursum ex eo, quod causas iniurie inter seipsum, & alios potest per seipsum iudicare, ut patet cum quis appellat ab iniusto euidenter grauiamine ab ipso Papa sibi illato, conueniens est, quod possit in istis alteri committendo iudicium, se subijcere.

Tertio, Vtrum iudex possit aliquem iuste condemnare non accusatum. Quarto, Vtrum licite possit poenam relaxare.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum quis possit iuste iudicare eum, qui non est sibi subiectus.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod aliquis possit iuste iudicare eum, qui non est sibi subditus. Dicit enim Daniel. 13. quod Daniel seniores de falso testimonio conuictos suo iudicio condemnauit: sed illi seniores non erant subditi

Ad secundum, quod dicitur, quod iudex non potest iudicare eum, qui non est sibi subditus, dicitur in Decretis 2. q. 6. cano. Nos, si, Leo Quartus, de quo est sermo, subiecit se iudicio Imperatoris in criminalibus, scilicet in crimine iniustitiae, & uniuersaliter in omnibus, quae essent discutienda. In oppositum autem est quorundam sententia, dicentium conclusionem S. Thomae in 4. sentent. distincti. 19. & Alberti Magni, & S. Bonaventurae, & Ricardi de Media villa esse, quod Papa non potest se subijcere in personalibus, seu in criminalibus alicui in foro iudiciali. Tertium dubium est, An Papa subijcens se alteri in foro iudiciali in his, in quibus potest se subijcere, sic se subijcere intellegat, ut spontanea a principio subiectio transeat in necessitatem. Et est ratio dubij, quia si non transit in necessitatem, sed fit semper in libertate eius parere, & non parere iudicanti, sequitur quod non fuerit in veritate subditus ipsi quod ad hoc, & quod iudex non fuerit in veritate iudex, utpote non habens vim coactiuam, quae in littera patet, est necessaria iudici. Si vero transit in necessitatem, sequitur quod potestas Papae non sit maior potestate illius iudicis. Et tenet sequela, quia si remaneret potestas Papae maior illa, sic fieri alius, posset renouare illam, & derogare illi, si quis alius inferioribus potestatibus, & eripere, & liberare seipsum ab illa, ac per hoc non transisset in necessitatem, sed in sua remaneret potestate parere, & non parere, tollere, & non tollere potestatem illam, & gesta per illam. Ad primum dubium dicitur, quod cum potestas iudicis, ut in littera dicitur, sit aut ordinaria, aut per commissionem: & in proposito constat, quod iudex non possit ordinaria potestate iudicare Papam, conueniens est, quod potestas ista per commissionem est accepta. Et quia nullus alter dat hanc potestatem, nisi ipsemet Papa sponte se subijcens, sequitur quod potestas ista est per commissionem a Papa. Et quia Papa non potest dare potestatem maiorem sua, ut patet, nec aequalem suam, quia oportet potestatem datam a Papa dependere ab ipso, ut effectum a causa, ita quod oppositum implicat contradictionem (esset enim a Papa, & non esset a Papa, ut patet) & constat, quod potestas dependens ab alia potestate, est minor illa a qua dependet, conueniens est, quod potestas huiusmodi iudicis & est a Papa, & est minor potestate Papae. Ad utramque autem obiectionem in contrarium, scilicet, quia sequeretur quod non haberet vim coactiuam, & quod non esset superior ipse iudex, vna & eadem responsione dicitur, quod haec conueniunt dupliciter. scilicet simpliciter, vel secundum quid. Et quod iudicare eum, qui non est sibi subditus.

Supra q. 60. artic. 6. & 4. dist. 17. q. 3. artic. 3. q. 4. Et dist. 48. q. 1. artic. 1. cor.

Aduertendum tamen perspicuius hoc in loco est, quod quia iniustitia, cuius actus est iudicium, non est ad se, sed ad alterum, inter haec duo genera causarum, haec est differentia, quod in causis, quae vertuntur inter cameram Apostolicam, & alios, Papa est iudex causae ex utroque extremo, ita quod ligat, vel soluit utramque partem: quoniam camera Apostolica est velut vna pars distincta a Papa, sicut filius distinguitur a principe. Et propterea si committit alteri tale iudicium, eodem modo fiet sententia vtrique habens plenè rationem iustitiae. In causis autem, quae vertuntur inter personam Papae, & alios, puta, si Papa rapuit, infamauit, occidit, & huiusmodi, Papa est iudex ex parte personae suae, non secundum plenam rationem iustitiae, sed diminuta: quia non potest damnare personam suam puniuit, sed emendari e ad restituendum laeso, quod sibi tenetur. Et quemadmodum hoc potest, & deberet per seipsum iudicare, ita potest in hoc alterius iudicio se submittere. Et hoc est, quod in dicto cano. Nos, si incompetenter. Papa se submittendo Imperatori, dicit dum ait, Quod si iniuste egimus, cuncta uolumus uestro emendare iudicio. Et secundum hoc uideatur nulla esse differentia inter dicentes, quod Papa potest se submittere alteri in criminalibus: & negantes hoc: quoniam, ut patet ex dictis, est aliquo modo uerum, & aliquo modo secundum S. Thomae. X modo

modo falsum. Et propterea vtrumque extremum in medio saluari potest. Patet etiam nullam esse contrarietatem inter doctrinam auctoris huius, & in 4. sentent. sed vtramque esse veram quod ad falsam, vt declaratum est.

¶ Ad tertium dubium dicitur, quod necessitas est duplex, iustitiae, & potentiae, & vocatur necessitas iustitiae, qua non potest aliter fieri sine violatione iustitiae: necessitas vero potentiae, qua non potest aliter fieri ex defectu iurisdictionis. Si de necessitate iustitiae est sermo, dicitur, quod transit in necessitate iustitiae, ita quod sententia illius iudicis iusta, habet vim coactiuam ad parendum sic, qd non parendo, iniustitiae reus est Papa: & hac vis sufficit iudicis superioritatis, & auctoritati. Si autem est sermo de necessitate potentiae, sic dicitur, quod ex causa rationabili Papa posset reuocare huiusmodi iudices, & commissiones, sicut potuit concedere. Vnde hodie iura concessa Imperatori de Romana Ecclesia in distinc. 63. canone, Adrianus, & cap. in synodo, cessant: non tamen deberet Papa in proprijs causis iudices datos sine vrgenti causa reuocare, aut mutare propter scandalum. Si tamen teneret, sicut reuocando inique iudices aliarum causarum male facit, factum tamen valet. Et ex his patet solutio ad obiecta. Nam quia transit in necessitatem iustitiae, saluatur superioritas, & vis coactiuam in iudice: quia vero non transit in necessitatem potentiae, ideo Papa remanet superior simpliciter, & potest ex causa rationabili, & vrgente reuocare, & mutare, atque aliter satisfacere laevis.

¶ In eadem responsione pro quanto dicitur, quod Christus sponte se subdidit Pilato, aduerte quod non intelligitur, quod Christus, secundum quod homo, Rex Regum, commiserit Pilato potestatem supra se: quoniam Christus secundum quod homo, non administrat Regnum mundi ante resurrectionem. Ideo dixit, Regnum meum non est de hoc mundo: sed quia Pilato Praesidenti in Iudaea nomine Romani Imperij Christus Dominus se exhibuit, sicut vnum de subditis, nec Pilatus peccauit iudicando Christum peccato vrsurpati iudicij, sicut iudicans non sibi subditum, quamuis peccauerit peccato iniqui iudicij damnans innocentem, dicente ipsomet. Ego nullam causam inuenio in eo.

¶ In responsione ad tertium eiusdem articuli, nota quod auctor loquitur de exemptionum subiectione in communi, & secundum iura communita: secus enim est secundum iura privilegiorum, quibus concessum est multis exemptis, quod nec ratione rei, delicti, aut contractus, vbi cumque res, delictum, aut contractus fuerit, &c.

D. 552. Refertur 6. q. 3. cap. feci primum est.

Lib. 10. cap. vlt. tom. 5.

¶ Super Quaestione sexagesima septima Articuli...

IN artic. 2. eiusdem 67. q. dubium occurrit conclusionem huius articuli dubitantem, vel dicitur falsam, & peccare mortaliter iudicantem sententiam. AD PRIMUM ergo dicendum, quod Daniel accipit potestatem ad iudicandum illos seniores, quasi commissam esse infanti diuino: quod signatur per hoc, quod ibidem dicitur, Quod suscitauit Dominus spiritum pueri iunioris.

AD SECUNDUM dicendum, quod in rebus humanis aliqui propria sponte possunt se subicere alicuius iudicio, quamuis non sint eis superiores, sicut patet in his, qui compromittunt in aliquos arbitros. Et inde est, quod necesse est arbitrium poenae vallari: quia arbitri, qui non sunt superiores, non habent de se plenam potestatem coercendi. Sic ergo & Christus propria sponte humano iudicio se subdidit: sicut etiam & Leo Papa se iudicio Imperatoris subdidit.

AD TERTIUM dicendum, quod Episcopus, in cuius diocesi aliquis deliquit, efficitur superior eius ratione delicti, etiam si sit exemptus, nisi forte delinquat in re aliqua exempta, puta, in administratione bonorum alicuius monasterij exempti. Sed si aliquis exemptus committat furtum, vel homicidium, vel aliquid huiusmodi, potest per ordinarium iuste condemnari.

ARTICVLVS II.

Vtrum iudici liceat iudicare contra veritatem, quam nouit propter ea, quae in contrarium proponuntur.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur, quod iudici non liceat iudicare contra veritatem, quam nouit propter ea, quae in contrarium proponuntur. Dicitur enim Deuter. 16. Venies ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudices, qui fuerit illo tempore, quare loquar ab eis, qui iudicabunt, tibi iudicij veritatem: sed quandoque aliqua

¶ Quarto, quia officium iudicis est iustitiam, & non fugere in fauorem ueritatis, & si aliter non potest.

¶ Quinto, quia iura non cognoscuntur ad iudicandum, sed ad subducendum a iudicio, & iura. Modo aliud est iudicare secundum leges, & iura. Modo aliud est iudicare secundum leges, & iura. Modo aliud est iudicare secundum leges, & iura. Modo aliud est iudicare secundum leges, & iura.

¶ Additur ex his sextum, roborando tertium argumentum. Hinc, & medium ordinatum ad finem sic se habent, & non sunt ad contrarium finis, non sunt media ad finem, & non executioni mandantur, ut patet in summa, & in medicina inducere constat infirmitatem, & in medicina fatuus est prosequens illas propter carnis salutem, sed probationes in iudicio iurumque iudicium.

ve. innotescendae; & ius suum unicuique reddendi: quoniam iudicio afferuntur testes, & alia documenta facti in iudicio, ut patet. Et ergo constat, quod huiusmodi media ducunt ad contrarium veritatis, & iuris istius hominis, consequens est, ut ad sapientem iudicem spectet non proficere talia media contra finem, & sic facere, ac per hoc male

proponuntur contra veritatem, sicut cum aliquod per falsos testes probatur. ergo non licet iudicare secundum ea quae proponuntur, & probantur contra veritatem, quam ipse nouit.

¶ 2 Præ. Homo in iudicando debet diuino iudicio conformari, quia Dei iudicium est, ut dicitur Deuter. 1. sed iudicium Dei est secundum veritatem, ut dicitur Roman. 2. & Isa. 11. dicitur de Christo. Non secundum visionem oculorum iudicabit, neque secundum auditum aurium arguet: sed iudicabit in iustitia pauperes, & arguet in æquitate pro mansuetis terræ. ergo iudex non debet secundum ea, quae coram ipso probantur, sententiam ferre contra ea, quae ipse nouit.

de innocencia, iuxta eorum dicta iudicat, minister est homicidarum, aut peccatorum: & sic non excusatur, etiam si per alium iudicem quoniam damnaretur. Scripsit enim, Necesse est ut veniant scandalosa veritatem vae homini illi, per quem scandalum venit. Et nota ad hunc locum remissa est questio hæc superius in q. 64. an. ad tertium, ideo ut compleatur dilectio, arguitur etiam a quibusdam contra ibi dicta. ¶ in hoc casu inferior iudex, si non potest innocentem liberare conuictum, debet ad superiorem recurrere. Contra, inquit, si hoc faceret, exponeret innocentem dilectissimi mortis: quoniam superior non habens certam notitiam illius, damnaret illum. Et eadem ratio est, si substitueret iudicem: non enim eum aderet reatum, causam dans morti innocentis.

¶ In hac quest. multi scripserunt, Alij dicentes cum auctore, quod iudex potest, & debet secundum allegata & probata contra veritatem sibi certam iudicare. Alij tamen oppositum, quod nec debet, nec potest sine peccato mortali. Alij in causis criminalibus, & civilibus magne importantie non, in paruis autem sic. Nonnulli etiam uolunt, quod remedium de remittendo ad superiorem non fit malum propter allatam in oppositum rationem, dicentes, quod si per impossibile iudex hic accideret, præmissis omnibus præmittendis deberet iudex manifestare populo, quare non potest damnare illum, & relinquere eis curam, an uelint ad superiorem remittere. Sed hi non prouident casum, quia si supremo iudici casus hic accidat, quod sciat innocentiam, & pars, atque populus peccat iustitiam, quid facere debet princeps? quo se ueritatē iudicari contra innocentem non potest secundum istos: absoluit non potest, si iura: supercedere non potest, parte, & populo instante: delegare non potest, si istos. Erre ergo perplexus Rex, aut Imperator in hoc casu, nisi renunciet Regno, aut Imperio, si istos.

¶ Distinguentes autem in proposito inter causas criminales, aut civiles: magnas, aut paruas, nisi pro quanto iudicium pro nihilo reputaretur, quod tamen in iudicium tenere non solet, irrationabiliter loquuntur: quoniam aut inuenitur hic facere iniustum, aut non. Si est hic iniustitia, sequitur quod non liceat: & si non est iniustitia, constat quod licet, quæcunque occurrat materia rerum, honestas iura, &c. Ut autem ueritas melius elucescat, non a rationibus dicentibus ad inconuenientes, quoniam minus efficaces sunt: sed a rationibus offensiuis moueri debemus. Et ad offendendum quidem, quod iudex peccat iudicando contra ueritatem sibi, ut prius ostensa, quia scilicet iniustum facit damnando innocentem, quod est secundum se prauum, & nulla potest recta intentione, nullum timore, nulla scandali intentione, licitum fieri. Ad non potest aliter facere, iudicare contra huiusmodi ueritatem secundum allegata & probata, est unica ratio. Equia persona publica, potestare publica, scientia publica, & uoluntate publica uti debet in iudicijs sine ignorantia, imprudencia, & negligentia propria, quæquid inde ueniat: sed iudex est huiusmodi, & in casu proposito omnia ista concurrunt, ergo.

¶ Ad hoc deducitur tota ista questio, ut examinentur hæ rationes, & discernatur ius earum ad propositum. Principium autem investigationis huius hinc sumendum est, quod tam secundum moralem Philosophiam, quam secundum iura, ex intentione maleficia distinguuntur. Et hoc intantum consideretur; ut dicamus unanimitè, quod occidens suum iniustitiam, & aliter se saluare non potens, si intendit occidere, homicida est. Si intendit defendere, sed occiso præuisa etiam consequitur ex actione defensiva, non peccat: ab intentione igitur iudicis species, & natura huius operis sumenda est. Constat autem quod iudex, de quo loquimur, qui scilicet omnem suam prudentiam, sollicitudinem, scientiam, potestatem, &c. adhibuit, ut liberaret innocentem huiusmodi, constat, inquam, quod non intendit ex priuata uoluntate occidere, mutilare, & breuiter iniustum facere, sed tale iniustum constat sequi ex hoc, quod intendit uti publico officio, & utitur illo. Vnde non est iniustitia ex hoc actu, quod iudex faciat iniustum innocenti, cum hoc non intendat priuata, aut publica uoluntate. Sed uidendum restat, si forte esset iniustitia ex hoc, quod iudex teneat non uti publico officio in tali casu propter talem ex sui officij actione euenit præuisum, scilicet mortem innocentis. Sed si diligenter consideremus, persona, quæ est iudex, teneat uti officio suo parte, & populo instante: quoniam sibi incumbit cura utendi potestate publica. Et plus teneat curam habere publici officij sitæ curæ commissi, quam uitæ alterius, cuius cura non spectat ad ipsum, nisi sicut ad iudicem. Et quemadmodum superius in questione de homicidio per hanc rationem conclusum est, quod defendens se non teneat omittere actum defensionis propriae per hoc, quod uidetur ex ipso sequi mortem alterius etiam impoentis, quia scilicet sibi magis incumbit cura sui, quam proximi: eadem efficacia potest hic concludi, quod quia persona iudicis incumbit cura, ut utatur publico officio, & non cura proximi, nisi ratione publici officij: ideo non teneat abstinere ab utu publici officij propter damnum consequens proximi.

¶ Et confirmatur, quia nemo damnum facit, nisi qui id facit, quod facere ius non habet secundum iura. Cum ergo persona iudicis ius habeat utendi publico officio secundum leges, & iura, & allegata & probata, sequitur quod non facit damnum alicui utendo iure officij sui.

¶ Ratio ergo, super qua fundatur positio dicentium iudicem peccare, si contra ueritatem sibi notam iudicet secundum allegata & probata, &c. infirma est, & non concludit intentum, ut pote ex his, quæ sunt per accidens procedens.

¶ Ratio autem allata pro parte contraria, manifestè procedit ex his, quæ conueniunt per se actui. Actus namque sententie damnantis est actus publicus. Et propterea debet per se causas habere publicas, scilicet personam, potestatem, scientiam, & uoluntatem, quæ præcepto publico, quod iudex facit de pena huiusmodi, manifestatur. Præceptum enim a uoluntate est: nec persona iudicis aliquem actum propriæ uoluntatis apponit in hoc casu in damnatum innocentem, nisi uti potestate, scientia, & uoluntate publica, quem actum si posset omittere, libenter omitteret. Sed quia teneat ad illum propter coincidentiam personæ publicæ cum sua, ideo non teneat omittere illum propter damnum alterius, per accidens rarissimum eueniens ex utu publici officij. Et quoniam hæc uia solidum habet fundamentum, & nihilominus teneat a tot Doctoribus, scilicet Sancto Thoma, Alexandro de Ales, Ricardo, Petro de Palade, & Petro de Tarantasia, & multis alijs, ut referunt tractantes materiam hæc, & ortum habet ab Ambrosio super, Beati immaculati in uia, ut patet 3. Questione septima. & ab Augustino super Psalterio, ut in litera afferuntur: ideo amplectenda est. Nunc superest ad obiecta respondere.

Secunda Secunda S. Thomæ. X 3 Et ad

1. 1. q. 79. artic. 3.

Et ad primum & similia dicitur, quod occidere innocentem per se, in quod intendatur occisio innocentis, est contra omnia iura: sed occidere innocentem per accidens dando scilicet operam rei licitae, & necessariae, ut facit v.ens publico officio, non est contra ius naturale, diuinum aut scriptum.

Ambr. in Pf. 118. serm. 20. ver. 4. ante med. tom. 4. Aug. de ve. relig. ca. 31. tom. 1.

Ad secundum dicitur, quod iudex in casu isto nullam deserit veritatem, qua debet amplecti: quia dat operam rei licitae: & per accidens in detrimentum veritatis consistens in facto actio sua vertitur.

Art. p. g. c. 60. ar. 2. 5. & 6.

Ad tertium dicitur ex litera in solutione secundi, quod iudex humanus non tenetur iudicare, si eum iudicat Deus, sed tenetur iudicare si eum vult Deus, quod homo iudicat. Statuit autem ipse Deus, ut homo iudicet secundum veritatem publicam, ut patet ex eo quod statuit, quod in ore duorum, vel trium stet omne verbum. Et propterea iudex iudicando secundum allegata, & probata, iudicat secundum Deum, & conscientiam publicam, ut in litera dicitur in responsione ad ultimum: & non iudicat secundum testes testium, nisi materialiter, & per accidens rarissimum, quod homini non imputatur. Effet enim homini imputandum, si vel ex intentione, vel ignorantia, vel imprudencia, vel negligentia sordes testium sequeretur: sed quando ex contingentiis nihil omittit, sibi non imputatur.

In isto art.

Ad quartum dicitur, quod ex hoc, quod officium iudicis est latissimum, nihil aliud habetur, nisi quod debet, quantum potest saluo officio, innocentem adiuvare, & non tenetur propterea renunciare officio.

Ad quintum dicitur, quod ridiculum est dicere, quod iudex tenetur secundum leges & iura, & non secundum allegata & probata iudicare, cum & leges, & iura sint de vniuersalibus, & sententia debeat esse de hoc singulari facto. Constat enim, quod ad conclusionem singularem, qua per sententiam inferitur, non descenditur ab vniuersalibus legibus & iuribus, nisi per particulares, & singulares propositiones, qua per per allegata & probata constant. Et lex diuina mandat, quod per allegata & probata iudicetur, dum Deuteronom. 19. dicitur, in ore duorum, vel trium stabit omne verbum. Et in materia mortis, qui interficietur: non obitante, quod allegata & probata quandoque violent ius: quia hoc est per accidens, & ut in paucioribus. Leges autem, & moralia iudicant per se, & qua ut in pluribus sunt.

Ad sextum dicitur, quod finis iustitiae publicae humanae non est veritas facti absolute, sed veritas facti publica homini. Et hoc est, quod auctor respondendo ad tertium dicit sub alijs verbis, scilicet, quod si factum sit manifestum iudici, & non alijs: vel alijs, & non iudici, tunc est necessaria discussio hoc est, non habetur veritas publica sicut in notorijs: & propterea est necessaria discussio, ut veniatur ad finem, scilicet manifestum publice, scilicet iudici, & alijs. Quantumcumque ergo iudici soli esset manifestum, non haberet finis: sed est necessaria discussio, ut perueniatur ad finem, publicam scilicet veritatem. Constat autem, quod iudicans secundum allegata & probata, iudicat secundum veritatem non simpliciter, sed publicam in humanis iudicijs, &c. Et simili modo dicitur, quod licet finis iustitiae sit red-

dere vnicuique ius verè suum: finis tamen iustitiae humanae est reddere vnicuique ius suum non simpliciter, sed iuxta iustitiam publicam, & scientia publica se extendit ad plures, enim plus exigendum ab homine est.

Ad confirmationem de epitecia dicitur, quod iudex non potest iudicare nisi iuxta iustitiam publicam, & scientia publica se extendit ad plures, enim plus exigendum ab homine est.

Ad primum ergo dicendum, quod ideo permittitur in illis verbis de quaestione iudicibus facienda, ut intelligatur quod iudicare debet iudices veritatem secundum ea, qua fuerunt sibi proposita.

Ad secundum dicendum, quod deo cõpetit iudicare sibi propria potestate: & ideo in iudicando informatur sibi veritatem, qua ipse cognoscit, non secundum hoc quod ab alijs accipit. Et eadem ratio est de Christo, qui est verus Deus, & homo. Alij autem iudices non iudicant secundum propriam potestatem: & ideo non est similis ratio.

Ad tertium dicendum, quod Apostolus loquitur in casu, quando aliquid non solum est manifestum iudici, sed sibi, & alijs, ita quod reus nullo modo crimen incurrere potest, ut in notorijs, sed statim ex ipsa euidencia facti conuincitur. Si autem sit manifestum iudici, & non alijs: vel alijs, & non iudici, tunc est necessaria discussio.

Ad quartum dicendum, quod homo in his, qua ad propriam personam pertinent, debet informare conscientiam suam ex propria scientia: sed in his, qua pertinent ad publicam potestatem, debet informare conscientiam suam secundum ea, qua in publico iudicio sciri possunt, &c.

Ad quintum dicendum, quod iudex tenetur secundum leges & iura, & non secundum allegata & probata iudicare, cum & leges, & iura sint de vniuersalibus, & sententia debeat esse de hoc singulari facto. Constat enim, quod ad conclusionem singularem, qua per sententiam inferitur, non descenditur ab vniuersalibus legibus & iuribus, nisi per particulares, & singulares propositiones, qua per per allegata & probata constant. Et lex diuina mandat, quod per allegata & probata iudicetur, dum Deuteronom. 19. dicitur, in ore duorum, vel trium stabit omne verbum. Et in materia mortis, qui interficietur: non obitante, quod allegata & probata quandoque violent ius: quia hoc est per accidens, & ut in paucioribus. Leges autem, & moralia iudicant per se, & qua ut in pluribus sunt.

Ad sextum dicitur, quod finis iustitiae publicae humanae non est veritas facti absolute, sed veritas facti publica homini. Et hoc est, quod auctor respondendo ad tertium dicit sub alijs verbis, scilicet, quod si factum sit manifestum iudici, & non alijs: vel alijs, & non iudici, tunc est necessaria discussio hoc est, non habetur veritas publica sicut in notorijs: & propterea est necessaria discussio, ut veniatur ad finem, scilicet manifestum publice, scilicet iudici, & alijs. Quantumcumque ergo iudici soli esset manifestum, non haberet finis: sed est necessaria discussio, ut perueniatur ad finem, publicam scilicet veritatem. Constat autem, quod iudicans secundum allegata & probata, iudicat secundum veritatem non simpliciter, sed publicam in humanis iudicijs, &c. Et simili modo dicitur, quod licet finis iustitiae sit red-

ARTICVLVS III.

Vtrum iudex possit aliquem condemnare, etiam si non sit aliquis accusator.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod iudex possit aliquem indicare, etiam si non sit aliquis accusator. Humana iustitia de re naturae iustitia diuina: sed Deus peccatores iudicat, etiam si nullus sit accusator. ergo videtur quod homo possit in iudicio aliquem condemnare, etiam si non adsit accusator.

¶ 2 Præ. Accusator requiritur in iudicio ad hoc, quod deferat crimen ad iudicem: sed quandoque potest crimen ad iudicem deuenire alio modo, quam per accusationem, sicut per denunciationem, vel per infamiam, vel etiam si ipse iudex videat. ergo iudex potest aliquem condemnare absque accusatore.

¶ 3 Præ. Facta sanctorum in scripturis narrantur, quasi quadam exemplaria humanae vite: sed Daniel simul fuit accusator, & iudex contra iniquos senes, ut patet Daniel 13. ergo non est contra iustitiam, si aliquis aliquem condemnet tanquam iudex, & ipsemet sit accusator.

SED CONTRA est, quod 1. ad Cor. 5. Ambr. exponens sententiam Apostoli de fornicatore, dicit, quod iudicis non est sine accusatore damnare: quia Dominus Iudam, cum fuisset fur, quia non est accusatus, minime abiecit.

RESPON. Dicendum, quod iudex est interpres iustitiae. Unde sicut Philo. dicit in 5. Ethic. homines ad iudicem confugiunt, sicut ad quandam iustitiam animam: iustitia autem, sicut supra dictum est, non est ad seipsum, sed ad alterum. Et ideo oportet quod iudex inter aliquos duos diiudicet: quod quidem fit, cum vnus est actor, & alius est reus. Et ideo in criminibus non potest aliquis iudicio condemnare iudex, nisi habeat accusatorem. sicut illud Actuum. 25. Non est consuetudo Romanis dānare aliquem hominem, priusquam is, qui accusatur, praesentes habeat accusatores. loquitur; defendendi accipiat ad abluenda crimina, quae ei obijciuntur.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Deus in suo iudicio vtrum conscientia peccatis quasi accusatore, sicut illud Rom. 2. Inter se invicem cogitationum accusantur, aut etiam defendentur. Vel etiam evidentia facti, quantum ad ipsum, secundum illud Gen. 4. Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra.

AD SECUNDVM dicendum, quod publica infamia habet locum ac-

cusatoris. Unde supra illud Genes. 4. Vox sanguinis fratris tui. &c. dicitur Genes. 4. Et denuntiatio perpetrati sceleris a accusatore non eget. In denuntiatione vero, sicut supra dictum est, non interditur poenitentia peccantis, sed emendatio: & ideo nihil agitur contra eum, cuius peccatum denunciatur, sed pro eo: & ideo non est ibi necessarius accusator. Poena autem inferitur propter rebellionem ad Ecclesiam, quae quia est manifesta, tenet locum accusatoris. Ex eo autem quod ipse iudex videt, non potest procedere ad sententiam ferendam, nisi secundum ordinem publici iudicij, quod tenet locum accusatoris.

AD TERTIVM dicendum, quod Deus in suo iudicio procedit ex propria noticia veritatis, non autem homo, ut supra dictum est. & ideo homo non potest simul esse accusator, & testis, & iudex, sicut Deus. Daniel autem accusator fuit simul & iudex, quasi diuini iudicij executor, cuius instinctu mouebatur, ut dictum est.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum iudex licite possit ad poenam relaxare.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod iudex licite possit poenam relaxare. Dicitur enim Iacobi. 2. Iudicium sine misericordia ei, qui non facit misericordiam: sed nullus punitur propter hoc, quod non facit illud, quod licite facere non potest. ergo quilibet iudex potest licite misericordiam facere, relaxando poenam.

¶ 2 Præ. Iudicium humanum debet imitari iudicium diuinum: sed Deus poenitentibus relaxat poenam, quia non vult mortem peccatoris, ut dicitur Ezech. 18. ergo etiam homo iudex potest poenitentibus relaxare poenam.

¶ 3 Præ. Vnicuique licet facere, quod alicui prodest, & nulli nocet: sed absolute reum a poena prodest ei, & nulli nocet. ergo iudex licite potest reum a poena absoluer.

SED CONTRA est, quod dicitur Deuter. 13. de eo, qui persuadet seruire dijs alienis. Non parcat ei oculus tuus, ut miserearis, & occultes eum: sed statim interficies eum. & de homicida dicitur Deuteronom. 19. Morietur, nec misereberis eius.

RESPON. Dicendum, quod sicut ex dictis patet, duo sunt, quantum ad propositum pertinet, circa iudicem consideranda, quorum vnus est, quod ipse habet iudicare inter accusatorem, & reum. Aliud autem est, quod ipse non fert iudicij sententiam quasi ex propria, sed quasi ex publica potestate. Duplex ergo ratione impeditur iudex ne reum a poena absolueret possit. Primo quidem ex parte accusatoris, ad cuius ius quandoque pertinet, ut reus puniatur, puta, propter aliquam iniuriam in ipsum commissam, cuius relaxatio non est in arbitrio alicuius iudicis: quia quilibet iudex tenetur ius suum reddere vnicuique. Alio modo, impeditur ex parte reipublicae, cuius potestate fungitur, ad cuius bonum pertinet, quod malefactores puniantur. Sed tamen quantum ad hoc differt inter inferiores iudices, & supremum iudicem, scilicet principem, cui est plenarie potestas publica

miam, quid adhuc desideramus testes? Et sanctus Ludouicus Rex Francia legiur praecipisse cauterizari linguam eius, quem audierat blasphemare. nisi forte quis dicat, quod author de quadam inquisitionis specie loquitur: quia iudex ex eo, quod ipse vidit, paulatim inuestigat ex officio. Et haec sufficienter etiam pro 4. artic. &c.

7.33.art. 7.

Art. preced.

Art. ad 1.

3. q. 46. arti. 2. ad 3. Et 1. dist. 43. q. 2. art. 2. ad 5. Et 4. dist. 46. q. 1. art. 2. q. 2. & q. 2. art. 2. q. 3. ad 2.

Artic. 3. 3.

¶ Super Questionis sexagesimoctava articulum primum.

Tracta. 116. parum a medio, tom. 9.

Lil. 5. e. 10. circa n. 10. 1.

In art. 1. q. 68. caue ignorantiam illorum, qui putant neminem teneri ad accusationem, sed accusationem quasi esse contra preceptum diuinum, Dimittite nobis debita nostra &c. Non aduertunt illi, q non minus tenetur aliquis succurrere communi detrimento corporali, uel spirituali, quam priuato, quanto bonum commune & diuinus est, & amabilius, quam priuatum: Constat autem, quod tenetur quilibet sciens, & potens labuenerie periculo corruptela spiritualis, uel corporalis proximi, seruatis debitis conditionibus: multo ergo magis tenet subuenire periculo publico. Scito igitur, quod quia accusatio ordinatur ad commune bonum, si sciens crimen alterius, quod in periculum multitudinis uergat, & habens testes, quibus potest illud probare, potest per aliam uiam, quam per accusationem provide re bono multitudinis; non tenetur ad accusationem, licet licite possit ex zelo iustitie accusare, persona puniendae in exemplum aliorum. Si autem aliter non potest, quam per accusationis uiam, periculo multitudinis obtinere, tenetur de necessitate salutis ad accusationem: alioquin non diligeret bonum commune opere, & ueritate. Ridiculus autem est inducere ad hoc illud orationis Dominice, Dimittite nobis debita nostra, cum non suam, sed proximi, non unius, sed multitudinis causam agat accusator huiusmodi. Et si sua ageret causam, non tenetur ex hac diuina institutione remittere, quin uelit iustitiam habere locum suum: sed non ex passione, non ex propria auctoritate vindicare. ¶ In responsione ad primum aduerte, quod qui accusare prohibetur, iudex inferior non habet potestatem absoluendi reum a pena contra leges a superiore sibi impositas. Vnde super illud Ioan. 19. Non haberes aduersum me potestatem ullam, dicit * Aug. Talem Deus dederat Pilato potestatem, ut esset sub Caesaris potestate, ne ei omnino liberum esset accusatum absolueret: sed princeps, qui habet plenariam potestatem in republica, si ille, qui passus est iniuriam, uelit eam remittere, poterit reum licite absolueret, si hoc publicae utilitati uiderit non esse nocuentum.

cōmissa. Iudex inferior non habet potestatem absoluendi reum a pena contra leges a superiore sibi impositas. Vnde super illud Ioan. 19. Non haberes aduersum me potestatem ullam, dicit * Aug. Talem Deus dederat Pilato potestatem, ut esset sub Caesaris potestate, ne ei omnino liberum esset accusatum absolueret: sed princeps, qui habet plenariam potestatem in republica, si ille, qui passus est iniuriam, uelit eam remittere, poterit reum licite absolueret, si hoc publicae utilitati uiderit non esse nocuentum.

Ad Primum ergo dicendum, quod misericordia iudicis habet locum in his, quae arbitrio iudicis relinquuntur, in quibus boni uiri est, ut sit diminutius poenarum, sicut Philosophus dicit in 5. * Ethic. In his autem quae sunt determinata secundum legem diuinam, uel humanam, non est suum, misericordiam facere.

Ad Secundum dicendum, quod Deus habet supremam potestatem iudicandi, & ad ipsum pertinet quicquid contra aliquem peccatur. Et ideo liberum ei est poenam remittere, precipue cum peccato ex hoc poena maxime debeatur, quod est contra ipsum: non tamen remittit poenam, nisi secundum quod decet suam bonitatem, quae est omnium legum radix.

Ad Tertium dicendum, quod iudex si inordinatè poenam remitteret, nocuentum inferret & communitati, cui expedit, ut maleficia puniantur. ad hoc, quod peccata uidentur. Vnde Deuter. 13. post poenam seductoris subditur. Ut omnis Israel audiens timeat, & nequaquam ultra faciat quippiam huius rei simile. Nocet etiam persona, cui est illata iniuria, quae recompensationem accipit per quamdam restitutionem honoris in poena iniuriatis.

QVAESTIO LXVIII.

De pertinentibus ad iniustam accusationem, in quatuor articulos diuisa.

POSTEA considerandum est de his, quae pertinent ad iniustam accusationem.

Et circa hoc quaeruntur quatuor.

- ¶ Primo, Vtrum homo accusare teneatur.
- ¶ Secundo, Vtrum accusatio sit facienda in scriptis.
- ¶ Tertio, Quomodo accusatio sit vitiosa.
- ¶ Quarto, Qualiter male accusantes sint puniendi.

Vtrum homo teneatur ad accusandum.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod homo non teneatur ad accusandum. Nullus enim excusatur ab impletione diuini precepti propter peccatum, quia iam ex suo peccato commodum reportaret: sed aliqui propter peccatum inhables ad accusandum, sicut ex communi fama, & illi, qui sunt de maioribus excusati priusquam innoxij monstrarentur.

G 2 Praet. Omne debitum ex charitate debet esse finis precepti. Vnde dicitur Roman. 13. quicquam debeatis, nisi ut inuicem diligatur, quod est charitatis, homo debet maioribus & minoribus, subditis & prelati subditi non debeant prelatos accusare, suos maiores, ut per plura capitula potest uideri quod nullus ex debito teneatur.

H 3 Praet. Nullus tenetur contra fidelitatem quam debet amico, quia non debet quod sibi non uult fieri: sed accusare aliquid, quae est contra fidelitatem, quae quibus dicitur enim Prover. 11. Qui ambulat reuelat arcana: qui autem fidelis est, celat missum. ergo homo non tenetur ad accusandum.

Sed Contra est, quod dicitur Leuit. 19. Si uiderit anima, & audiverit uocem iurantem, non portabit iniquitatem suam. Respon. Dicendum, quod licet supra dicitur est differentia inter denunciationem, & accusationem in denunciatione attenditur emendatio in accusatione autem attenditur punio. Poenae autem praesentis uitae non per se quia non est hic ultimum retributio: inquantum sunt medicinales conferentes ad emendationem persona peccantis, uel ad bonum cuius quies procuratur per punitionem quorum primum intenditur in denunciationem, & secundum in accusationem.

Et ideo si crimine fuerit talis in detrimentum reipub. tenetur homo ad accusationem. Et ideo si crimine fuerit talis, dummodo sufficere possit probare, pertinet ad officium accusatoris, punia, cuius alicuius uergit in multitudinis contrarietatem, seu spirituales: si autem non fuerit talis, quod in multitudinem redundet, non sufficere probacionem adhibere non debet.

X Ad Primum ergo dicendum, quod tenetur ad inquirendum accusatum, quia debet, per peccatum reddi aliquem impunitum, ea, quae homines facere teneatur, seruare uitam aeternam, & ad assumendum Ecclesiam sacramenta: nec tamen ex hoc homo tenetur ad inquirendum, quia varium est modum, quinimo deficere ab eis, quae sunt quedam hominis perfectiones.

Ad Secundum dicendum, quod subditi tenentur accusare prohibetur, quod non auctoritate sua prauitate uitam eorum diffamare, quae quaerunt. Vel etiam si subditi accusare